

„Veel üks unistus“: interjööri maalingud ja tapeedid astronoomimaja sisekujunduses läbi aegade

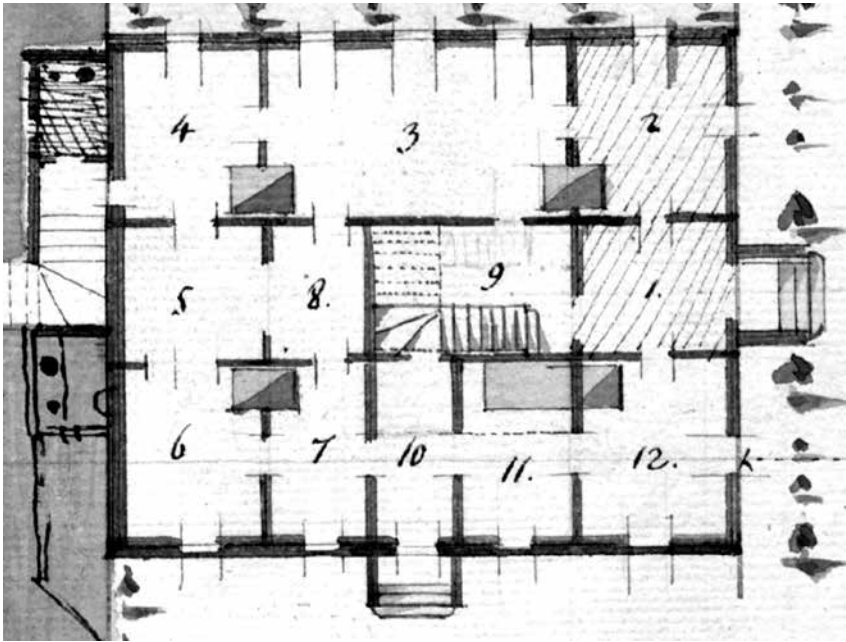
KRISTIINA RIBELUS

Pealkirjas tsiteeritud kirjas¹ rääkis toonane ülikooli arhitekt Johann Wilhelm Krause (1757–1828) unistustest, mis seondusid tähetorni rajamisega. See sai pärast paljusid vaidlusi ja übermõtlemisi valmis 1810. aastal, olles taasavatud ülikooli esimese intensiivse ehitusperioodi viimane hoone (anatoomiateater valmis 1805 ja peahoone 1809). Astronoomimaja ehitati tähetorni kõrvale kümme aastat hiljem.

2024. aasta suveks² jõudsid lõpule selle hoone ulatuslikud rekonstrueerimistööd ning juunis kolis majja ülikooli personaliosakond. Kontoriruumide seinu kaunistavad nüüd originaalmustrite eeskujul tehtud trafarettbordüürid ning eksponeeritud on maalingu- ja tapeedikihite 19. sajandist. Selle artikli eesmärk on avada astronoomimaja siseviimistluse ajalugu, kirjeldada, milline viimistlus oli ruumides eri ajastutel, ning selgitada, kuidas on ajaloolisi leide tänapäeval interjööri kujunduses kasutatud.

¹ „Veel üks unistus – tähetorn“ (sks *Noch ein Traum – die Sternwarte*), tsitaat Krause 1803. aasta kirjast Parrotile. Vt Eda Tursk, „Tähetorn“, *Johann Wilhelm Krause. Kataloog 3. Linnaehitajana Tartus*, koost Juhan Maiste, Anu Ormisson-Lahe (Tartu: Tartu Ülikool, 2011), 167.

² Tellija: Tartu Ülikool. Peatöövõtja: Jaagor Grupp OÜ. Projekteerija: ARC Projekt OÜ. Ehituse kestus: mai 2023 – mai 2024.

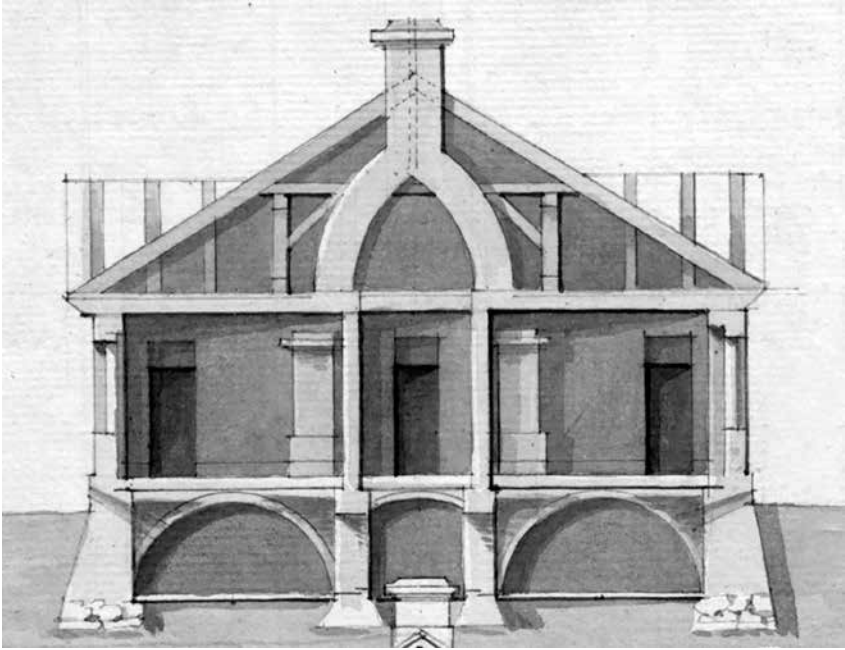
Joonis 1. Krause 1819. aasta kallima projekti joonis. Astronoomimaja I korruse põhiplaan. Ruumide otstarve: 1. esik, 2. igapäevane elutuba, 3. saal, 4. kabinet, 5. magamistuba (alkoov), 6. magamistuba, 7. teenijaketuba, 8. lastetuba, 9. sahver, 10. köögi esik, 11. köök, 12. söögituba. TÜR KHO, 9–33, l. 8.

Tähetorni ehitamine

Toomemäel asuv tähetorn kuulub nende prioriteetsete hoonete hulka, mis rajati Tartu ülikooli taasavamisele 1802. aastal järgnenud intensiivsel ehitusperioodil.³ Observatooriumi ehitamise töögrupi arhitekti Johann Wilhelm Krause esialgne idee oli rajada see toomkiriku varemete tornidesse, kuid kuna ettepanek oli ebapraktiline ega vastanud teadlaste igapäevavajadustele, jäi see teostamata. Üks põhjendus tornide ebasobivuse kohta, mille Krause ise välja tõi, kõlas: „... kui astronoom ei saa elada instrumentide juures tähetornis, võib ka tugevama tervisega nooruk end ligikaudu 100 jala⁴ kõrgusele Toomemäele ning tornides lisaks veel 124 astmest tõustes higiseks

³ RA, ERA.T-76.1.551, P-598. Ehitusmälestis – Tähetorn Tartus, Toomemäel. Lühike ajalooline öiend. Kõide I. Koostaja H. Üprus. Tallinn: Eesti NSV ministrite nõukogu riiklik ehituskomitee TRT, 1965, lk 2; Tursk, 166.

⁴ 1 jalg = u 0,3 meetrit.

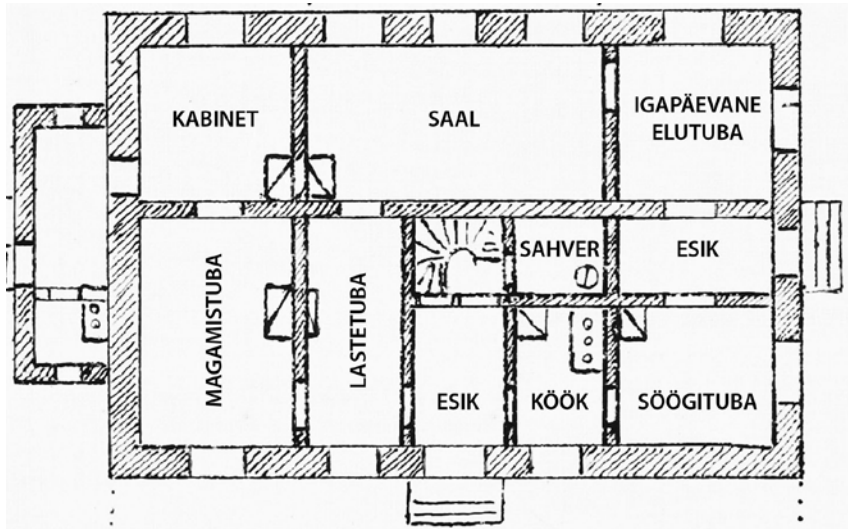
Joonis 2. Krause 1819. aasta kallima projekti joonis. Astronoomimaja läbilõige. Plaanil on näha, et hoonele projekteeriti kelder. TÜR KHO, 9–33, l. 9.

ajada ja tuuletõmbuses külmetada. Vaatluseks on sobivaimad aga talveööd, mil võib külma olla 18–20 kraadi. Kes suudaks sellised tingimused välja kannatada ilma eluga maksmata?⁵

Nii valitigi 1804. aasta kevadeks tähetornile Toomemäel uus ehituskoht, mille kõrvale oli võimalik rajada tulevikus ka elamu ning muud vajalikud kõrvalhooned. 1807. aastal kinnitati tähetorni hoone projekt, mille koostas Krause juhiste järgi ehitusmeister Johann Nicolaus Friedrich Lange. Sama aasta oktoobris algas ehitustegevus, mis kestis mitmete tööd raskendavate asjaolude tõttu 1810. aasta detsembrini. Esiteks osutus ehitamine piiskopilossi varemetele keerulisemaks ja kallimaks, kui arvati, teiseks suunati 1808. aastal kogu tööjõud mitmeks kuuks peahoone ehitusele.⁶ Observatooriumi direktor oli alates 1804. aastast matemaatika ja astronoomia professor Johann Wilhelm Andreas Pfaff (1774–1835), kes lahkus ülikoolist 1809. aastal, ning

⁵ Tursk, 169.

⁶ Tursk, 171–173.

Joonis 3. Astronoomimaja I korruse põhiplaan 1930. aastatest. RA, EAA.5374.1.350, l. 167. Plaanile on üle kantud ruumide nimetused/otstarve Krause 1819. aasta plaanilt selliselt, et Krause ruumidele nr 5/6 on antud ühine nimetus magamistuba ning ruumidele nr 7/8 ühine nimetus lastetuba. Võimalik, et lapsehoidja/teenija elas ja magas koos lastega lastetoas, mis oli tollel ajal levinud tava. Selline ruumide otstarve oli kasutusel arvata-vasti 19. sajandi vältel kuni 1895. aastani.

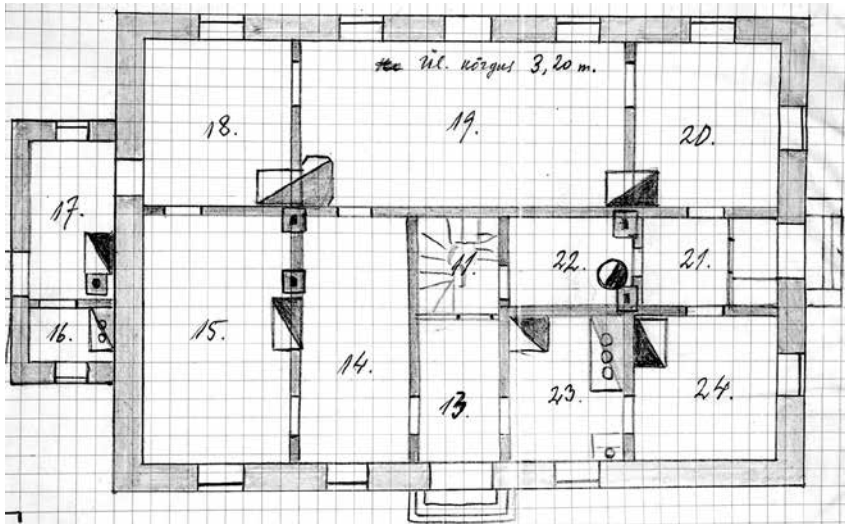
erakorraliseks professoriks ja astronoom-vaatlejaks sai Ernst Christoph Friedrich Knorre (1759–1810), kes suri 1810. aasta detsembris.⁷ Seetõttu jäi värskelt valminud tähetorni hoone seisma kuni uue direktori, matemaatika ja astronoomia professori Johann Sigismund Gottfried Huthi (1763–1818) saabumiseni 1811. aasta veebruaris.⁸

Astronoomimaja ehitamine

Astronoomile vajalik korter tähetorni juures oli küll algusest peale plaanis, kuid ükski kava ei saanud esialgu teoks. Tähetorni esimene di-

⁷ Astronoomiahuviliste ring tekkis Tartus juba 18. sajandi lõpus, enne ülikooli taas-avamist. Tartu esimene observatoorium avati 1805. aastal. See asus üüripinnal Tartu rae ülemsekretäri Christian Lenzi maja pööningul, Poe ja Kүүini tn nurgal. Esimene ajutine eraldiseisev observatooriumi hoone ehitati rüütelkonna maamõõtja Andreas von Lamberti krundile (praegune Õpetaja tn piirkond) Pfaffi jooniste järgi, sinna koliti 1809. aastal. Vt Lea Leppik, *Tartu tähetorn* (Tartu: Tartu Ülikool, 2011), 26–29.

⁸ Tursk, 173.

Joonis 4. Ernst Öpiku skitseeritud astronoomimaja I korruse põhiplaan 1936. aastal. Ruumide otstarve: 11. trepiruum, 13. esik, sissekäik hoovist, 14. telefonituba, 15. elutuba Livländeri korteris, 16. köök Livländeri korteris, 17. söögituba Livländeri korteris, 18. magamistuba Livländeri korteris, 19. auditoriumi ruum elumajas, 20. tuba Öpiku korteris, 21. esik Öpiku korteris, 22. fotopimik, 23. köök Öpiku korteris, 24. tuba Öpiku korteris. RA, EAA.5374.1.350, l. 177.

rektor professor Huth tõstatas korteriküsimuse taas 1817. aastal, kuid tema eluajal see jäigi lahendamata. Huth suri 1818. aastal ning tema asemele sai samal aastal observatooriumi direktoriks Friedrich Georg Wilhelm Struve (1793–1864). Huthi algatatud korteriküsimus sai positiivse rahastusotsuse 1819. aastal ja Krause alustas projekteerimistöid. Ta esitas ülikoolile kaks eelarvet ning kaks projektjoonist, millest valiti soodsam.⁹ Säilinud on esimese, kulukama projekti joonised (joonis 1 ja 2).¹⁰ Ajaloolane Eda Tursk on pakkunud, et täpsed tööjoonised kinnitatud eelarvele oli võimalik koostada kallima projekti järgi.¹¹

2021. aastal teostatud astronoomimaja viimistlusuuringute aruandes¹² on lähtutud sellest, et ehitatud ongi säilinud Krause projekt-

⁹ Tursk, 174–175.

¹⁰ Tähetorni ja astronoomimaja plaanid, 24.–25. veebruar 1819 ning tähetorni fassaad, astronoomimaja plaanid ja lõiked, 6.–7. märts 1819. TÜR KHO, 9–33, l. 8–9.

¹¹ Tursk, 175.

¹² Uppsala tn 6 astronoomide elamu viimistlusuuringute aruanne (töö nr 2021–12). ARC Projekt OÜ, koostaja K. Milsaar (Tartu, 2021).

joonise järgi, mis tekitab mõnevõrra segadust, kuna hoone ruumijaotus ei vasta täpselt Krause joonisele. Krause 1819. aasta joonisel on ära märgitud ruumide asetus ja otstarve, mille järgi hoonel on kelder ning esimesel korrusel 12 ruumi: kaheksa tuba, kaks esikut, köök ja sahver. Teisele korrusele esialgu eluruume ei plaanitud. Hoone kirdetiiba olid paigutatud pererahva privaatruumid: kaks magamistuba, lastetuba ja teenijatetuba (sks *Volksstube*). 1930. aastatest on säilinud mitmeid astronoomimaja plaane¹³ (joonis 3 ja 4), millelt on näha, et kirdetiivas oli nelja toa asemel kaks tuba. Suure tõenäosusega kajastavad need plaanid reaalselt ehitusjärgset olukorda, kuna hoone ehitati plaanitud 0,6 meetrit madalam¹⁴ ning erinevatele allikatele tuginedes kaks kuni kolm meetrit kitsam¹⁵ (tabel 1), mis põhjendab asjaolu, et hoone kirdetiiba oli mõistlikum nelja toa asemel ehitada kaks. Lisaks kinnitavad seda väidet ka kõnealuste tubade säilinud viimistluskihid: sama värvi- või tapeedikiht katab ruumi pikiseina lausaliselt ja nii kuni 20. sajandini välja. Isegi 2021. aasta viimistlusuuringute aruandes seatakse kahtluse alla, kas hoone kirdetiivas on ikka neli tuba olnud, kuna viimistluskihtide leiud viitavad pigem kahele toale.¹⁶ Edaspidi on seepärast kirdetiivas magamistoa kõrval olnud tuba nimetatud lastetoaks (mis ei välista, et seal võis elada ka lapsehoidja) ja tuba võis hiljem saada mingi muu funktsiooni.

Kunsti ajaloolase Elsbet Pareki 1974. aastal koostatud tähetorni ajaloolises õiendis seisab, et aastatel 1819–21 ehitati tähetorni lähedusse, observatooriumist lääne poole ühekorruline kivist elamu (11 sülda¹⁷ ehk 19,8 meetrit pikk ja 7 sülda ehk 12,6 meetrit lai). Hoones on kuus tuba, köök, sahver, kaks esikut ja kelder. Peauks asub

¹³ Tähetorni väljaarendamise kava ja selle koostamiseks esitatud materjalid 20. aprill 1928 – 21. jaanuar 1946. RA, EAA.5374.1.350, l. 156 (hariliku pliiatsiga skitseeritud tähetorni ja astronoomimaja plaan, käekirja järgi Taavet Rootsmäe tehtud ning lisatud 1928. aastal ülikooli arhitektile saadetud kirja juurde); l. 167 (tähetorni skeem koos kõrvalehitistega); l. 175–179 (Ernst Öpiku 1936. aastal skitseeritud tähetorni ja astronoomimaja plaanid, kuhu on märgitud ruumide otstarve).

¹⁴ Kõrgus katuseharjani algse 4,8 meetri asemel 4,2 meetrit. Vt Tursk, 174–175.

¹⁵ Hoone põhja-lõunasuunaline laius Krause algsel projektjoonisel 15 m. Vt TÜR KHO, 9–33, l. 8.

¹⁶ Uppsala tn 6 ..., lk 15–16 ja 18–19.

¹⁷ Süld on vanaaegne mõõtühik, mis tavaliselt oli 6 jalga pikk, kuid jalg võis olla määratud erinevalt (250–335 mm), kõige tavalisem oli aluseks võtta inglise jalg (0,3048m). Preisi süld oli nt 1,88 m (jalg vastavalt 0,314 m), Vene süld sisaldas 7 jalga ja oli 2,1 m pikk. Tõenäoliselt kasutas Krause Preisi sülda ja jalga. *Toim.*

Tabel 1. Astronoomimaja välisperimeetri mõõdud eri allikates

Allikas	Pikkus (lääne-ida suunas)	Laius (põhja-lõuna suunas)
1819, Krause algne projektjoonis (TÜR KHO, 9–33, l. 8)	10 <i>faden</i> (süld = 6 jalga; 1 jalg, sks <i>fuß</i> = 0,314 m) = 18,84 m	8 <i>faden</i> = 15,072 m
1821, August Philipp Klara akvatinta <i>Die Sternwarte</i> juurde kuuluv tekst (RA, ERA.T-76.1.551, P-598, l. 3–4)	60 jalga = 18,84 m	40 jalga = 12,56 m
1974, E. Parek, tähetorni ajalooline öiend (ERA.T-76.1.2081, P-2252, lk 19)	11 sülda = 19,8 m	7 sülda = 12,6 m
2021, ARC Projekt OÜ viimistlusuuringute aruanne (töö nr 2021–12)	19 m	13,68 m
2022, ARC Projekt OÜ / Roomy OÜ rekonstrueerimistöde projekt (töö nr T-14/2021)	19,2 m	13,7 m

hoone lääneotsal. Idaotsast on hoone tähetorniga ühendatud kinnise käiguga. Hoone juurde kuulub sama pikk, aga kitsam majapidamisahoone. Kogu elamu territoorium – hoov ja väike aed – on aiaga ümbritsetud.¹⁸ Astronoomimaja on sümmeetrilise ülesehitusega klassitsistlikus stiilis krohvitud kivihoone, millel on viilkatus.¹⁹

1820.–60. aastate elanikud ja interjööri maalingud

Esimesed astronoomimaja elanikud 1821. aastast olid Struve oma naise Emilie ja nelja lapsega.²⁰ Struve pere elas majas selle valmimi-

¹⁸ Tartu Tähetorni ajalooline öiend. Koostaja E. Parek (Tallinn: Eesti NSV ministrite nõukogu riiklik ehituskomitee vabariiklik restaureerimisvalitsus, 1974). RA, ERA.T-76.1.2081, P-2252, kd I, l. 19.

¹⁹ Muinsuskaitse eritingimused Tartu vanalinna muinsuskaitsealal (reg-nr 27006) ja arheoloogiamälestisel Linnus (reg-nr 12974) asuvale astronoomi elamule Uppsala tn 6 (endine Lossi tn 40). Tartu Linnavalitsuse arhitektuuri ja ehituse osakond, 2020, lk 1.

²⁰ Tõnu Viik, „Fr. G. W. Struve Tartu-periood. Märkmmed ettekandeks tähetorni astronoomiaringi koosolekul 21.03.2000“, *Vaatleja. Tähetorni astronoomiaring 2000–2001*. www.obs.ee (02.09.2024).

sest kuni 1839. aastani. 1830. aastal palus Struve ülikooli valitsuselt oma järjest suurenevale perekonnale (perel sündis Tartu-perioodil 12 last) kitsaks jäänud korterit laiendada ühe ruumika ärklitoe juurdeehitamisega. Tuba valmis sama aasta lõpus ning see ehitati hoone läänetiiba peasissekäigu kohale.²¹ 1830. aastal elas astronoomimajas 12 inimest: Struve, tema naine Emilie, nende seitse last ja kaks Struve vennapoega, kellest üks oli Struve kasulaps, ning lapsehoidja.²²

Kuna Struve perekond järjest kasvas, palus ta ülikooli nõukogult maja juurde ehitada korraliku keldri toidutagavarade jaoks. 1832. aasta augustis eraldati astronoomimaja jääkeldri (*Eiskeller bei der Astronomen-Wohnung*) rajamiseks 478 rubla. Kuna sobivat aastaaega enam ei jagunud, lükkus ehitamine edasi 1833. aasta suvesse.²³ Kuhu kelder rajati, see kirjast ei selgu. Viimistlusuuringute aruan- des on tõlgendatud 1833. aasta keldri ehitamist nõnda, et see rajati maja alla, kuna hoonel on praegu mitme ruumiga võlvitud kelder.²⁴ Põhjenduseks on toodud, et Krause 1819. aasta projektjoonisel²⁵ kelder puudus. Tõepoolest, sellel joonisel kelder puudub, kuid Krause teisel 1819. aasta joonisel²⁶ on hoone ristlõige, millelt nähtub, et kelder siiski oli hoonele algul planeeritud. Kuna tegu on võlvitud keldri- ga, on ebaloogiline, et hoone alla ehitati kelder 11 aastat pärast hoo- ne valmimist, eriti kui oli teada, et ehituspinnas on piiskopilinnuse varemete tõttu ebastabiilne. Lisaks pole võlvitud keldrit võimalik in- senertehnilise lahenduse tõttu hoonele tagantjärele ehitada. Pigem võiks arvata, et lisaks olemasolevale keldrile hoone all ehitati teine kelder lisaks kuhugi hoone lähedusse, kuid me ei tea täpselt, kuhu. Veel ühe võimalusena tuleks kõne alla, et hoone ehitati olemasoleva- tele piiskopilinnuse võlvidele ning võlvide alused puhastati / kaevati välja, et neid Struve ajal toiduainete keldrina kasutada.

²¹ *Protokolle, Pläne, Berichte und Briefwechsel mit dem Kurator des Dorpater Lehr- bezirks, der Universitätsbaukommission u.a. über Bauten und Reparaturen an den Universitätsgebäuden*. RA, EAA, 402.5.228, l. 252–253. [Tõlkida ja tõlgendada aitas teadusajaloolane Lea Leppik.]

²² Viik, „Fr. G. W. Struve Tartu-periood...“.

²³ RA, EAA.402.5.228, l. 375. Selgust keldri paiknemise kohta võiks anda kirjas vii- datud ehituse 18.10.1833 koostatud ülevaatamise protokoll. [Tõlkida ja tõlgenda- da aitas ajaloolane Ken Ird.]

²⁴ Uppsala tn 6 ..., lk 11, 12 ja 14.

²⁵ TÜR KHO, 9–33, l. 8.

²⁶ TÜR KHO, 9–33, l. 9.

Struve kolmanda poja Otto Wilhelmi (1819–1905) mälestustes on kirjas katke astronoomimaja elukorraldusest Struvele ajal: „Eialgu paistis see elupaik piisavalt ruumikas, kuid lastekarja kasvades jäi üsna kitsaks, eriti siis, kui isa ka oma vendade vanemad pojad meie majja pikemaks ajaks elama ja kasvatada võttis /... / Kes praegu sellesse väiksesse, alles hiljem katusekambri võrra laiendatud elamisse astub, peab kindlasti imestama meie ema praktilise meele üle, kes mitte ainult ei suutnud meid kõiki mugavalt majutada, et me ranget korda pidades üksteist liiga palju ei häirinud, vaid oskas leida ka ruumi igasugusteks kodusteks pidudeks, mida ta elurõõmsa inimesena armastas korraldada. Samavõrra imestust ja imetlust äratav see, et isa oma väikeses töötoas (vt joonis 3, kabinet), mis pikka aega oli ka vähemalt ühe poja magamistuba ja tihtipeale ka haigetuba, nii suure energia ja eduga oma arvutuste ja teadusliku uurimistööga suutis tegelda. Kui palju häid mälestusi on meil seotud selle väikese korteri ja seda ümbriseva Toomemäe pargiga, mis oli meie alatine mänguväljak (*Tummelplatz*).“²⁷

Struve naine Emilie suri 1834. aasta 1. veebruaril 37-aastaselt. Ta oli olnud rase poole oma elust, sünnitades Struvele 12 last. Struve abiellus 1835. aasta 22. veebruaril endast 15 aastat noorema Johanna Bartelsiga, kes sünnitas Struvele veel kuus last.²⁸

Struve andis tähetorni ja selle kompleksi üle professor Karl Eduard Senffile (1810–49) 1839. aasta aprillis. Senff andis omakorda tähetorni koos selle kõrvalhoonetega üle Struve järglasele, uuele astronoomiaprofessorile ja observatooriumi direktorile Johann Heinrich Mädlerile (1794–1874) 1840. aasta 28. septembril. Mädler elas astronoomimajas koos oma luuletajast naise Minnaga, kes käis 1860. aastal Mädleriga Hispaanias kaasas täielikku päikesevarjutust vaatlemas ning koostas selle kohta joonised oma abikaasa teadusartikli juurde.²⁹ Lisaks käis vaatlusel assistendina kaasas ka tähetorni teenija Martin Saar (ametis aastatel 1843–79).³⁰ Mädleri kohta on kir-

²⁷ Wilhelm Struve, *Zur Erinnerung an den Vater den Geschwistern dargebracht von Otto v. Struve* (Karlsruhe, 1895), 29–30.

²⁸ Viik, „Fr. G. W. Struve Tartu-periood“.

²⁹ Kristiina Tiideberg, „Minna Mädler“, *Kunst või teadus*. Toim Jaanika Anderson jt (Tartu: TÜ kirjastus, 2022), 106–107.

³⁰ Lea Leppik, *Kalefaktoriipojast professoriks* (Tartu: TÜ ajaloo muuseum, 2011), 137; Leppik, *Tartu tähetorn*, 82.

jutatud, et ta oli oma eelkäija Struvega võrreldes pigem tagasihoidlik persoon, kes tähetornis suutis organiseerida kõigest jooksvaid hoolde- ja remonttöid, ning astronoomimaja korrastamise puhul kulus tal põhienergia nõudmiste esitamisele.³¹ Mõjus põhjus, miks Tartu tähetorni uuendamisse ei panustatud, oli aga kindlasti see, et koos Struvega siirdus Venemaa astronoomiakeskus Pulkovosse ning kõik riiklikud summad suunati sinna.³² Teadlasena avaldas Mädler oma aja kohta uuenduslikke ideid, mis esialgu kõrvale heideti, kuid algatasid debatte, mis panid aluse tänapäevastele teadmistele galaktikate ehituse ja stellaardünaamika kohta. Lisaks lektoritööle ülikoolis oli Mädler ka produktiivne astronoomia populariseerija.³³

Mädler elas astronoomimajas kuni 1864. aastani.³⁴ Seejärel sai observatooriumi direktoriks senine observaator Thomas Clausen (1801–85), kes oli ametis 1872. aastani.³⁵

Maja ehitamisest kuni 1860. aastate lõpuni (Struve, Mädleri ja Clauseni ajal) kaeti ja kaunistati ruumide seinu ja lagesid värviga, kasutati lubi-/liimvärve. Võimalik, et esimene tapeedikihit paigaldati seinu juba Clauseni ajal (esimesed astronoomimaja tapeedid on dateeritud 1870. aastate algusesse). Viimistluskihtide dateerimisel on aluseks võetud levinud arvamus, et kodu remonditi või värskendati umbes iga 10 aasta tagant. Lisaks on lähtutud elanike vahetumise kronoloogiast, stiilimuutustest valitsevas kodukujunduses moes ning viimistluskihtide arvust.

Ruumide lagedel oli säilinud mitmes kihis laemaalingute fragmente. Struve-aegse igapäevase elutoa (ruumide jaotust vt joonis 3) lae skeem oli võimalik joonisena rekonstrueerida (joonis 5 ja 6). Praeguse ehituse käigus tuli aga esimese korruse kõik vahelaed kogu hoone ulatuses uuesti ehitada. Vana puitvahelagi eemaldati ning valati uus betoonvahelagi, et hoone seinu kindlustada. Seega ei ole enam vana krohvi ega laemaalingute fragmente säilinud. Loetavate maa-lingute fragmentid kahes ruumis (igapäevane elutuba ja lastetuba) dokumenteeriti ja pildistati üles. Need pärinevad sellest ajast, kui

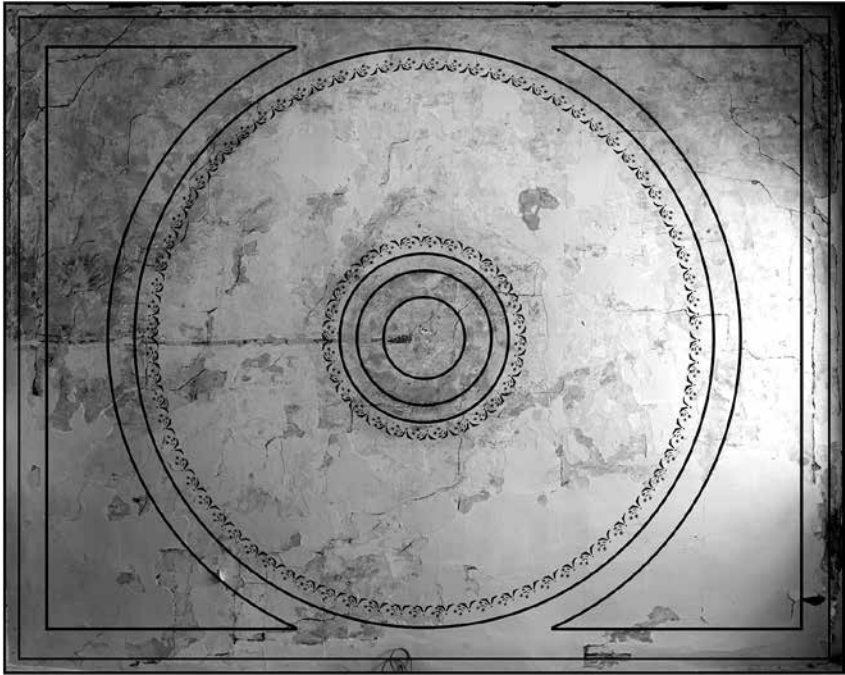
³¹ RA, ERA.T-76.1.2081, P-2252..., l. 27 ja 28.

³² RA, ERA.T-76.1.2081, P-2252..., l. 26–27.

³³ Leppik, *Tartu tähetorn*, 75–81.

³⁴ RA, ERA.T-76.1.2081, P-2252..., l. 33.

³⁵ Leppik, *Tartu tähetorn*, 83.

Joonis 5. Struve-aegse igapäevase elutoa laemaalingu säilinud fragmendid, millele on digitaalselt peale joonistatud laemaalingu skeem.
Foto: A. Tralla. Digitöötlus: A. Arus.

Joonis 6. Struve-aegse igapäevase elutoa laemaalingu mustri digirekonstruktsioon. Digitöötlus: A. Arus.

majas elas Struve oma perega (1821–39), hilisemate laemaalingute info on leitav uuringute aruandest,³⁶ kuid see on nii juhuslik ja fragmentaarne, et tervikpilti laemaalingutest pole võimalik luua. Laemaalingute fragmente ornamendikatketega tuvastati lisaks eelmainitud ruumidele ka söögitoast ja magamistoast. Kuna maalingute fragmente on nendes ruumides säilinud mitmes viimistluskihis, saab öelda, et nii Struve kui ka Mädleri ajal olid ruumide laed maalitud. Koos laemaalingutega olid seinad värvitud ning mõnes ruumis (lastetuba, magamistuba, saal) ornamentidega kaunistatud.

Seinamaalinguid on eksponeeritud kahes ruumis: saalis on Struve-aegne petikukse maaling (1. viimistluskiht, 1820–30, joonis 7) ning hoone kirdetiivas lastetoas on eksponeeritud suuremahuline sondaaz (joonis 8), millel on näha kolm viimistluskihti:

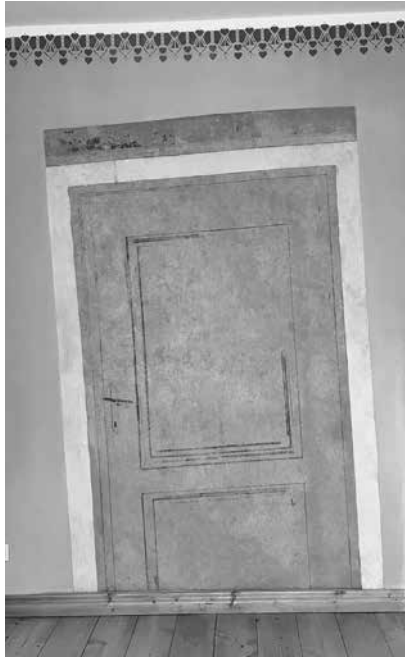
1. viimistluskiht (kõige vanem, 1820–30) on sondaazi all paremas nurgas, selles kihis oli seina maalitud hallides toonides marmorimitatsioon (marmorijooni pole säilinud) ning seinapinna alumisse ossa tumedam lambriiosa.

2. viimistluskiht (1830–40) on lausaliselt kaetud trafarettide abil tehtud mustritega, mis tervikuna meenutab tapeeti. 19. sajandi esimesel poolel trükiti tapeete veel käsitsi puidust mustriplokkidega, mis tegi tapeedi kalliks sisekujundusmaterjaliks. Soodsam oli tapeedimustri imitatsioon lasta maalermeistril seina maalida. Seinas olev piiramata pinna muster koosneb laiadest (u üks meeter) vertikaalsetest triipudest. Vaheldumisi on helehall ja tumesinine triip. Helehallile triibule on tehtud muster, mis koosneb ovaalsetest kujunditest (täppidest moodustatud ovaalid, mille keskel on õis). Ovaalsed kujundid on trükitud tumesinise ja valgega nii, et need moodustavad omakorda vertikaalseid triipe. Tumesinisele laiale triibule on valgega trükitud lillemuster. Seinapinna ülemisse serva mustrilise pinna lõpetuseks on maalitud stukijooned (imiteerib kipsist stukkdekoori) ning seinapinna alumisse ossa tumedam lambriiosa. Selle viimistluskihi järgi on taastatud ka ruumis olevad maalitud stukijooned.

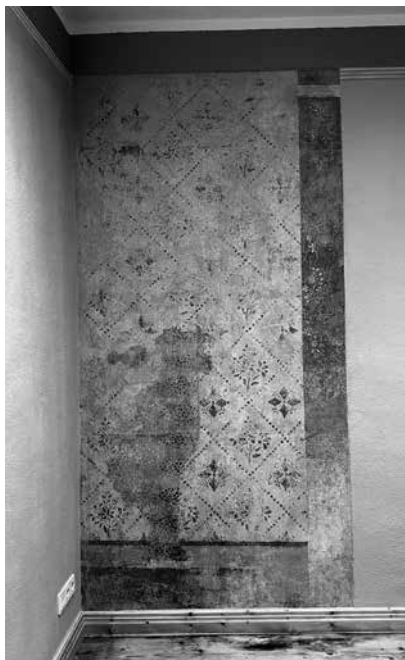
3. viimistluskiht (1840–50) on *trellis*-muster (rombid), mille keskel on poollangevas korduses vaheldumisi lilleoks ja akantusmotiiv. Seinapinna alumises osas on tumedam lambriiosa. Selle kihistuse

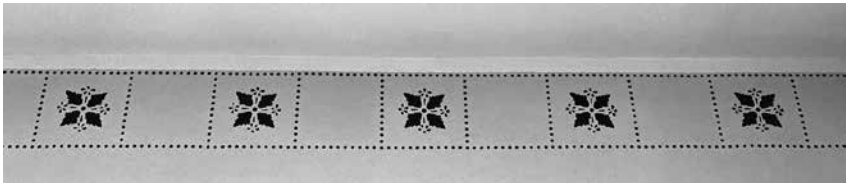
³⁶ Uppsala tn 6 astronoomide elamu viimistlusuuringute aruanne (töö nr 2021–12). ARC Projekt OÜ, koostaja K. Milsaar, Tartu 2021.

Joonis 7. Klassitsismile omaselt pidi arhitektuuris ja ka sisekujunduses valitsema sümmeetria. Astronoomimaja saalis oli anfilaadsüsteem ning aknad ja uksed asetsesid paralleelselt. Seal, kus päriselt ust ei olnud, maaliti selline, et mitte eksida klassitsismi reeglite vastu. Uks on isegi teist korda üle maalitud, seega võis see saali seina kaunistada ka Mädleri ajal. Seinapinna ülemises osas on 1920. aastatest pärit Öpiku-aegse trafarettmusteri rekonstruktsioon.

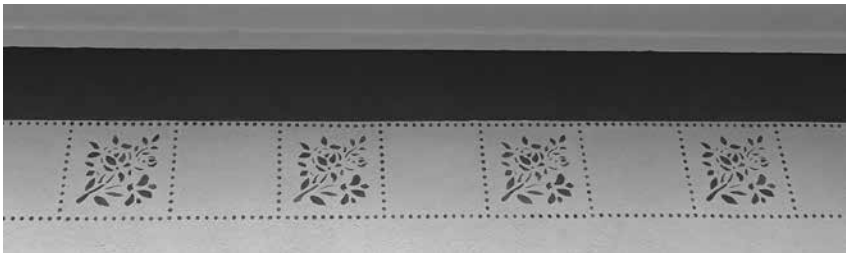

Joonis 8. Sondaažiavas on eksponeeritud kolme viimistluskihti 1820.–50. aastatest. Hoone kirdetiiavas paiknesid 19. sajandil pererahva privaatruumid ja lastetuba.

Joonis 9. Rekonstrueeritud trafarettmuster Struve-aegses söögitoas.

Joonis 10. Rekonstrueeritud trafarettmuster Struve-aegses köögis.

Joonis 11. Rekonstrueeritud trafarettmuster Struve-aegses magamistoas.

eeskujul on 2024. aastal tehtud trafarettmusterid kolme kontoriruumi (joonis 9, 10, 11).

Uuringute aruandes kirjeldatud 4. viimistluskihti (1850–60), millel oli samuti tehtud piiramata pinna muster, ei olnud võimalik välja puhastada ega säilitada.³⁷

5. viimistluskiht (1860–70) selles ruumis oli ühetooniline lillakas lubi-/liimvärv ning alates 1870. aastatest on hakatud seinu tapetseerima.

Lisaks eksponeeritud maalingutele leiti seinamustreid Struve-aegsest söögitoast (kaks viimistluskihti 1820.–40. aastatest, joonis 12) ja saali hilisematest viimistluskihtidest (joonis 7 ja 13). Struve-aegsetele

³⁷ Uppsala tn 6 ..., lk 15–17.

Joonis 12. Söögitoo ornamendid (kaks viimistluskihti) seinapinna ülemises servas läänepoolse akna kohal. Avastati 2023.–24. aastal remont-restaureerimistöde käigus, kuid ei ole säilinud vahelae rekonstrueerimise tõttu. Viimistlusuuringute aruandes on välja toodud, et söögitoo on olnud ka laemaalingud.

Joonis 13. Arvatavasti Mädleri-aegne seinamuster saalist (6. viimistluskiht). Väljavõte viimistlusuuringute aruandest, kaart nr 26, lk 77.

maalingutele on omane läbiv helerohelise värvitooni kasutus (söögituba, igapäevane elutuba ja magamistuba). Võimalik, et pigmendina on kasutatud arseeni. Lastetoas on eelistatud hallikassiniseid toone.

1870.–90. aastate tapeedid

1872. aastal tuli uueks observatooriumi direktoriks Peter Carl Ludwig Schwarz (1822–94), kelle abikaasa oli maalikunstnik Julie Wilhelmine Hagen-Schwarz (1824–1902).³⁸ Tuginedes viimistluskihtide leidu-

³⁸ RA, ERA.T-76.1.2081, P-2252..., l. 33–34.

dele, võib arvata, et astronoomimaja oli kogu 19. sajandi kasutusel ühe pere elamuna. Sellele viitab ühtne ja läbimõeldud siseviimistlus, mis 20. sajandisse jõudes muutub katkendlikuks. Peale Schwarzi surma 1894. aastal määrati tähetorni direktoriks Harkivi ülikooli professor Grigori Lewitsky (1852–1918), kes hakkas kohe tegelema tähetorni ajakohastamise ja korrastamisega. Lisaks observatooriumi laialdasele remondile soojustati 1895. aastal astronoomielamu.³⁹ Hoonet soojustati seestpoolt, tubade välisseinad kaeti laudisega. Just selle kihi alt paljandusidki remont-restaureerimistöõde käigus 2023. aastal tapeedikihid, mida ei ole kajastatud viimistlusuuringute aruandes, kuna seinte kinniehitamine oli sedavõrd kapitaalne, et uurin-gute tegemise ajal ei olnud võimalik nii sügavale seinte sisse kaevuda.

Schwarzi ametiajal hakati astronoomimaja seinu tapetseerima. Keskeltläbi vahetati 1870.–90. aastatel tubades tapeeti neli korda. Tapeete leiti hoone kirdetiiva privaatruumidest (magamistuba ja lastetuba), kabinetist ja söögitoast (ruumide nimetused vt joonis 3).

Tapeete hakati masintrükitis tootma 19. sajandi keskel ning pärast seda muutusid need soodsaks tarbekaubaks ja olid kättesaadavad ka väiksema sissetulekuga inimestele. Astronoomimaja tapeedid on tüüpilised näited tollal trükitud mustritest, mis on võimalik aastakümne täpsusega dateerida.⁴⁰ Seinu tapetseeriti nii, et tapeet ulatus põrandast laeni ning tapeedi ülemisse serva paigaldati üldjuhul bordüür. Astronoomimajas on 1890. aastatel kasutatud palju sametbordüüre. Trükitehniliselt tähendab see, et lisaks värvile on osa mustrist trükitud villakiuga, et imiteerida luksuslikku sametpinda. Lastetoa kõige viimane tapeedikiht 1890. aastatest konserveeriti ning on eksponeeritud astronoomimaja kontoris (endises direktori kabinetis I korrusel). Arvatavasti ei olnud see ruum Schwarzide ajal enam lastetoana kasutusel. Sarnaseid puiduimitatsiooniga tapeete on 19. sajandi lõpus kasutatud üldjuhul kas söögitubades (nt Puurmani mõis) või eestubades (nt Vääna mõis). Tapeet oli säilinud umbes ühe meetri kõrguse seinapaneeli taga. Säilinud tapeedipaanid avati ning pandi vertikaalselt kokku, et edasi anda muljet, kuidas tapeet on seinas olnud (joonis 14).

³⁹ RA, ERA.T-76.1.2081, P-2252..., l. 36.

⁴⁰ Dateerimisel on abiks olnud Soome tapeetide andmebaas (Museovirasto. Tapettitietokanta. – www.tapetti.nba.fi) ning raamat Paide ajaloolistest interjööridest. K. Kländorf, K. Ribelus, V. Vissel, *Väikese linna suured mustrid* (Paide: Saara kirjastus, 2019).

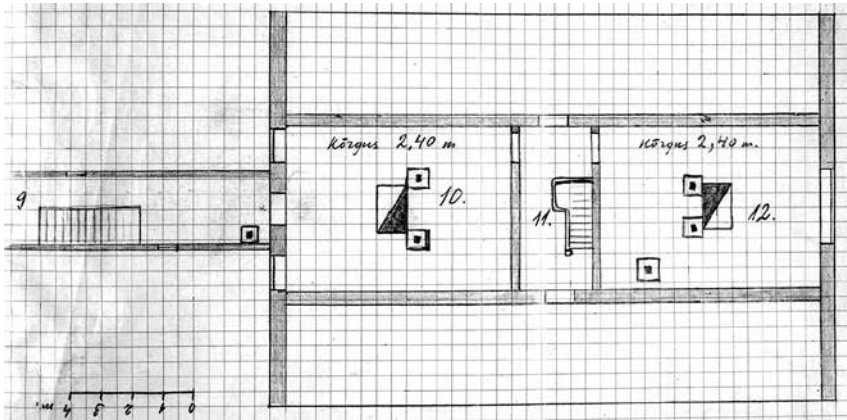

Joonis 14. Konserveeritud tapeet 1890. aastatest. Tapeedimuster imiteerib puidu pinda ning lambriiosa puittahveldisi.

20. sajandi algus ja Eesti Vabariigi (1918–40) aegne trafarettmuster

Nagu juba varem mainitud, muutub astronoomimaja siseviimistlus 20. sajandi alguses katkendlikuks ning lakooniliseks, säilinud on vähe huvitavat materjali, kui seda üldse olnud on. See on põhjendatud sõdadega ning sellega, et astronoomimaja jagati mitmeks ametikorteriks ja seda hakati rohkem kasutama õppetöök. Tubade seinu on värvitud heledates kollakas-oranžides toonides ning huvitavaid mustreid ega tapeete pole. Võimalik, et Lewitsky ajal (1894–1908) ehitati välja pööningukorruse idaosa ruumid.⁴¹

⁴¹ Muinsuskaitse eritingimused ..., lk 1.

Joonis 15. Ernst Öpiku skitseeritud astronoomimaja II korruse põhiplaan 1936. aastal. Ruumide otstarve: 9. tähetorni peahoonet elumajaga ühendav koridor, 10. juhataja kabinet, 11. trepiruum, 12. katusealune töötuba / laboratoorium II (RA, EAA.5374.1.350, l. 177).

1908. aastal sai observatooriumi direktoriks Konstantin Pokrovski (1868–1945), kes Esimese maailmasõja puhkedes siirdus koos tähetorni evakueeritud varadega tagalasse. Tema 1909. aastal koostatud kava järgi plaaniti observatooriumi varustuse uuendamist ning muu hulgas tulnuks ehitada uus elamu, milles korterid direktorile, observaatorile, kolmele assistendile ja teenijale.⁴² Vahele tuli Esimehe maailmasõda ja plaanid ei teostunud.

Eesti Vabariigi ajal alates 1919. aastast määrati tähetorni esimeseks eestlasest direktoriks Taavet Rootsmäe (1885–1959), kes jäi sellele ametikohale 1948. aastani.⁴³ Rootsmäe ametiajal elasid astronoomimajas astronoom ja astrofüüsik Ernst Öpik (1893–1985) ning astronoom ja geodeet Robert Livländer (1903–44). Tähetorni teenija Mihkel Sirel (ametis aastail 1879–1922)⁴⁴ elas hoovipealses kitsas majas, mis eelmisel sajandil oli olnud abihoone. Öpik tuli Tartusse 1921. aastal ja Rootsmäe küsis ülikooli valitsuselt talle korterit astronoomimajja, paludes, et suur saal, mis sel ajal oli raadiojaama kasutuses, vabastataks Öpikule.⁴⁵ 1924. aastal palus Öpik ülikooli valitsuselt, et

⁴² RA, ERA.T-76.1.2081, P-2252..., l. 39–41.

⁴³ Leppik, *Tartu tähetorn*, 112.

⁴⁴ Leppik, *Tartu tähetorn*, 107.

⁴⁵ RA, EAA.2100.6.292, l. 35.

astronoomimajja seataks sisse veevõrk, kuid see lükati rahapuudusel edasi.⁴⁶ Astronoomimaja sai kanalisatsiooni ja veevärgi alles 1950. aastal.⁴⁷ 1932. aastal anti astronoom-observaator Öpiku korteri külge kuulunud suur saal tähetornile tagasi ja seda hakati kasutama auditooriumina. Saal ühendati tähetorni elektrivooluringi voolumõõtjaga.⁴⁸ Endise saali ja Livländeri korteri magamistoa vahelist ahju parandati 1937. aastal (vt ruumijaotus joonis 4). Pärast ahju remonti värviti laed lubivärviga valgeks ning mõlemasse ruumi pandi seina tapeet.⁴⁹ 1930. aastate tapeedid pole säilinud. Rootsmäe on kirjutanud, et lisaks ametikorteritele ja auditooriumile paiknes astronoomimajas ka osa tähetorni raamatukogust ning tehniline töötuba.⁵⁰ Astronoomimaja ruumijaotus 1936. aastal on esitatud Öpiku skitseeritud põhiplaanidel (joonis 4: I korruse põhiplaan; joonis 15: II korruse põhiplaan).

Öpik kolis astronoomimajast välja 1939. aasta 1. jaanuaril ning pärast seda palus Rootsmäe ülikooli valitsuselt Öpiku korteri ruumid määrata tähetorni kasutusse, et paigutada sinna tähetorni raamatukogu ja arhiiv.⁵¹

Öpiku ajast oli säilinud saali seinal trafarettmuster, mis oma suuruse ja stiili poolest on tüüpiline 1920. aastate ornamentidele, mida tehti Tartu linnakodanike kodudesse.⁵² Sellest südametega trafarettmustrist valmistati 2024. aastal taastamistöde käigus rekonstruktsioon endise saali seintele (vt joonis 7, seinapinna ülemine serv maaletud petikukse kohal). Nüüd on ruumis kontor mitme töökohaga.

1940. aastate rullimuster ja Eesti NSV aegsed tapeedid

1944. aasta sügisel olid tähetorni hooned täis mürsuauke ning selle torn oli vigastatud. Rootsmäe hinnangul sai tähetorn ja selle kompleks sõjategevuses rohkem kannatada kui enamik teisi ülikooli hoo-

⁴⁶ RA, EAA.2100.6.292, l. 77 ja 84–85.

⁴⁷ Leppik, *Tartu tähetorn*, 160.

⁴⁸ RA, EAA.2100.6.292, l. 217.

⁴⁹ RA, EAA.2100.6.292, l. 245.

⁵⁰ David Rootsmän, *Ringkäik Tartu Tähetornis* (Tartu, 1936), 29.

⁵¹ RA, EAA.2100.6.292, l. 259.

⁵² Kristiina Ribelus, *Trafarettmaalingsud Eesti 20. sajandi interjöörides Tartu näitel*. Magistritöö. Juhendajad H. Hiiop ja H. Tuksam (Eesti Kunstiakadeemia, 2017).

neid.⁵³ Taastamis- ja korrastamistöid alustati kohe. 1940. aastate viimistlusest võiks esile tuua rullimustri, mida leiti teise korruse juhataja kabineti seintelt. Rullimustreid tehti kummist muustrirulliga otse seinast ning see oli väga levinud viimistlusvõte pärast Teist maailmasõda.

Rootsmäe oli tähetorni direktor 1948. aastani. Pärast teda sai direktoriks Vladimir Riives (aastatel 1948–50).⁵⁴ 1948. aastal viidi tähetorn Eesti NSV Teaduste Akadeemia koosseisu, kuid ruume kasutati koos ülikooliga.⁵⁵ Aastatel 1949–65 tegutses astronoomimajas Tartu Riikliku Ülikooli astronoomia ja geofüüsika kateeder.⁵⁶ 1949. aastal plaaniti tähetornile juurdeehitist, mille teostumisel oleks pidanud lammutama tähetorni ja astronoomimaja vahelise puidust ühenduskäigu,⁵⁷ kuid juurdeehitist ei tehtud (ehitati hoopis lääne-saali vahekorrus, mis nüüdseks on jälle lammutatud). 1950. aastal remonditi astronoomimaja seoses kanalisatsiooni ja veevärgi sisetoomisega.⁵⁸

1964. aastal avati Tõraveres uus observatoorium. Tähetorni ja astronoomimaja ruume kasutasid aastatel 1965–96 geodeedid, arheoastronoomid, kosmoloogid, Eesti loodusuurijate selts ning observatooriumi raamatukogu.⁵⁹ Selle ajavahemiku viimistlusest võiks esile tõsta mõned Eesti NSV aegsed tapeedid, mis on Eesti ja Riia tehastes trükitud. Viktor Kingissepa nimelises Tallinna tselluloosi- ja paberikombinaadis trükiti tapeete 1960.–90. aastatel ning mitmed muustrid olid Eesti tarbekunstnike disainitud. Need tapeedid leiti astronoomimajas olnud korteri seintelt, kus viimasena elas astronoom Peeter Traat⁶⁰ (endine Öpiku korter hoone lääneosas).

Tähetorni idasaalis avati 1971. aastal muuseum, mis oli Tartu Linnamuuseumi filiaal. Muuseum tegutses 1996. aastani, kuni see likvideeriti ja tähetorn tagastati Tartu Ülikoolile.⁶¹

⁵³ RA, EAA.2100.6.292, l. 283–284.

⁵⁴ Leppik, *Tartu tähetorn*, 112 ja 158.

⁵⁵ Leppik, *Tartu tähetorn*, 148 ja 186–188.

⁵⁶ Leppik, *Tartu tähetorn*, l. 150.

⁵⁷ RA, EAA.5307.1.26, lk 1.

⁵⁸ Leppik, *Tartu tähetorn*, 160.

⁵⁹ Leppik, *Tartu tähetorn*, 156.

⁶⁰ Suuline vestlus L. Leppikuga (17.10.2024) ja kirjavahetus Reet Mägiga (22.10.2024).

⁶¹ Leppik, *Tartu tähetorn*, 181 ja 184.

1997. aastal alustas astronoomimajas tegevust Ahhaa teaduskeskus.⁶² 2009. aastal hakati Ahhaale ehitama uut maja,⁶³ mis valmis 2011. aastal,⁶⁴ ning teaduskeskus kolis välja. 2011. aastani (ja edaspidigi) kasutas tähetorni hooneid ka astronoomiaring. Tartu Ülikool võttis 2004. aastal vastu otsuse, et tähetornist saab Tartu Ülikooli ajaloo muuseumi osa. 2007. aastal remonditi tähetorni katust ning 2009. aastal algas tähetorni põhjalik restaureerimine, muuseum avati 2011. aastal.⁶⁵ TÜ ajaloo muuseumi töötajad kasutasid astronoomimaja ruume kontoriruumidena. Selle perioodi viimistlus astronoomimajas hõlmab peamiselt vinüültapeete ja lateksvärvi ning muid ajastukohaseid ehitus- ja viimistlusmaterjale, nagu näiteks ripplaed.⁶⁶ Töökohtade koondamisega tähetorni või toomkirikuse jäi astronoomimaja tühjaks. 2024. aastal kolis värskelt remonditud astronoomide elamusse TÜ personaliosakond.

Kokkuvõte

Astronoomimaja siseviimistluse saab laias laastus jagada seitsmeks perioodiks. 1820.–60. aastail kasutati lubi-/liimvärve ning dekoreeriti interjööride seinu ning lagesid rikkalikult ornamenteeritud maalikutega. Ajavahemikus 1870.–90. aastad kaeti seinu moodsate ja tavakodanikele kättesaadavaks muutunud tapeetidega. 20. sajandi esimese kahe kümnendi siseviimistlus on katkendlik, kuna midagi pole väga säilinud või oligi viimistlus lakooniline, kuna astronoomimaja ei olnud enam kasutusel ühe pere elamuna, vaid sinna laienes õppetöö ning hoone jagati korteriteks. 1920. aastatest on säilinud tolele ajale tüüpiline trafarettmuster, mis kaunistas Öpiku korteri seinu, kui ta ülikooli tööle tuli ning astronoomimajas elama hakkas. 1940. aastatele tüüpilist rullimustrit on kasutatud teise korruse juhataja kabineti seintel ning mõned huvitavad Eesti NSV aegsed tapeedid leiti esimese korruse Traadi korterist. Taasiseseisvunud Eestis hakati kasutama moodsaid vinüül- ja lateksbaasil materjale

⁶² Leppik, *Tartu tähetorn*, 195.

⁶³ Leppik, *Tartu tähetorn*, 196.

⁶⁴ Teaduskeskus Ahhaa. – Vikipeedia. <https://et.wikipedia.org/> (21.09.2024).

⁶⁵ Leppik, *Tartu tähetorn*, 198–204.

⁶⁶ Muinsuskaitse eritingimused..., lk 3.

(värvid ja tapeedid), mis on samuti kasutusel olnud astronoomimaja tööruumides enne, kui hoone mitmeks aastaks tühjaks jäi.

2023.–24. aastal tehtud remont-restaureerimistöde käigus konserveeriti Struve- ja Mädleri-aegseid maalinguid, mille eeskujul on loodud kontoriruumidesse ka mustribordüüride rekonstruktsioonid. Schwarzi-aegsed tapeedid on hoiustatud ning arvatavasti need konserveeritakse ning võetakse TÜ muuseumis arvele. 1890. aastate lõpu puiduimitatsiooniga tapeet konserveeriti ning on eksponeeritud astronoomimajas. Öpiku-aegne trafarettmuster rekonstrueeriti suure saali seinal.

Kristiina Ribelus (MA) on Tartu Ülikooli muuseumi konservaator ja Eesti Kunstiakadeemia doktorant.

“Another Dream”: Interior Paintings and Wallpapers in the Interior Decoration of the Astronomer’s House Through the Eras

Kristiina Ribelus
UT museum

The title quotes a letter from the then-university architect Johann Wilhelm Krause (1757–1828), where he talks about his dreams related to the construction of the observatory, which was completed in 1810, after many disputes and reconsiderations, on Toome Hill. The Astronomer’s House was built next to the observatory ten years later.

In May 2023, extensive reconstruction work began in the Astronomer’s House, which was completed in May 2024. Interior walls are now decorated with reconstructed stencil patterns, and layers of paintings and wallpapers from the 19th century are conserved and exhibited.

The first residents of the Astronomer’s House from 1821 were Friedrich Georg Wilhelm Struve (1793–1864) with his wife Emilie and their children. The Struve family lived in the house from its construction until 1839. Struve handed over the observatory and its complex to Professor Karl Eduard Senff (1810–49) in 1839. Senff, in turn, handed over the observatory to Struve’s successor one year later, in 1840. The new professor of astronomy and director of the observatory was Johann Heinrich Mädler (1794–1874), who lived in the Astronomer’s House with his poet wife Minna until 1864. After that, the director of the observatory until 1872 was the previous observer, Thomas Clausen (1801–85).

During the times of Struve, Senff, Mädler, and Clausen, the walls and ceilings of the rooms were covered and decorated with paint, using lime or distemper colours, and the interiors were decorated with ornamental paintings (Figures 5-8, and 12-13). During the renovation in 2023–24, the paintings from the Struve and Mädler periods were conserved (Figures 7-8), and stenciled ornaments were reconstructed in the office rooms (Figures 9-11).

In 1872, Peter Carl Ludwig Schwarz (1822–1894) became the new director of the observatory; his wife was the painter Julie Wilhelmine Hagen-Schwarz (1824–1902). During the period from the 1870s to

the 1890s, the walls were covered with modern wallpapers that had become accessible to ordinary citizens by that time.

In 1894, Grigori Lewitsky (1852–1918), a professor at Kharkov University, was appointed director of the observatory. He immediately began modernizing and refurbishing the observatory; among these changes, the astronomer's residence was insulated from the inside in 1895. During the renovation in 2023–24, an average of four different layers of wallpaper were revealed under this layer. The last layer of wood-imitating wallpaper from the Schwarz period in the 1890s is now conserved and exhibited in the Astronomer's House (Figure 14).

In 1908, Konstantin Pokrovski (1868–1945) became the director of the observatory. The first two decades of the 20th century are fragmented in terms of interior decoration, as little has been preserved, or the decoration was sparse, as the Astronomer's House was no longer used as a single-family residence but was expanded for teaching, and the building was divided into apartments.

Taavet Rootsmäe (1885–1959) was appointed as the first Estonian director of the observatory at 1919, and he remained in this position until 1948. A typical stencil pattern from the 1920s, which decorated the walls of the astronomer and astrophysicist Ernst Öpik's (1893–1985) apartment in the western part of the building, was preserved. The stencil pattern from Öpik's time was reconstructed on the wall of the large hall in 2024 (Figure 7, pattern with hearts).

During World War II, the observatory and its complex were heavily damaged, followed by extensive restoration work. The typical roller pattern of the 1940s was used on the walls of the second-floor manager's office, which was Rootsmäe's office then.

Some wallpapers from the Soviet era (1960–1980), printed in Estonian and Riga factories, were found on the astronomer Peeter Traat's apartment walls (Öpik's former apartment).

In re-independent Estonia, modern vinyl and latex-based materials (paints and wallpapers) began to be used. From 1997 to 2011, the AHHA Science Center operated in the Astronomer's House, and later University of Tartu museum staff used the rooms as office space. Before renovation, the house stood empty, and from 2024 the freshly renovated astronomers' residence became the home of the University of Tartu's personnel department.